

12η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΕΚΠΟΜΠΗ «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή»

τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀ.Θ.Σ. Βόλου.
στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ΟΡ.ΜΑ. τῆς Ἰ.Μ.Δημητριάδου
Ἐπιμέλεια: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

ΘΕΜΑ ΕΚΠΟΜΠΗΣ: Ἰωάννου τῆς Κλίμακος θεολογήσεις περὶ Ψαλτικῆς Τέχνης (α)
Σάββατο, 21 Μαρτίου 2015

ΣΗΜΑ ΕΝΑΡΞΕΩΣ - ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	«Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή» (Ὅσιου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ Ψαλμοῦ [De psalmo])
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Ἄγιογραφικὲς καὶ Πατερικὲς Θεολογήσεις γιὰ τὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία.
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μία παραγωγή τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου.
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Παρουσιάζει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Κων/νος Καραγκούνης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΣΥΜΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	Συμπαρουσίαση: Ἀριάδνη Τσαλούχου, Ψυχολόγος.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΠΡΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, χαίρετε! **Γειά σας.**

Κάθε ἐβδομάδα, αὐτὴν τὴν ἡμέρα καὶ ὥρα ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», ἀφιερωμένη στὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, πὶς παρατηρήσεις ἢ πὶς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλῶντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πὶς 7 τὸ πρωὶ ἕως πὶς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλτικῆς, πὶς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. **Τὸ ὑλικό σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζὶ μὲ τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας **Ἀμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος**, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς, **tomeaspsaltikis**, μίᾶ λέξη, ὅπως ἀκούγεται, **@acadimia.org**, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.**

Σᾶς ὑπενθυμίζουμε, ἀγαπητοὶ φίλοι, ὅτι τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν μας ὑπάρχουν πλέον ἀναρτημένα στὸν ιστότοπο τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου. Ὅσοι ἐνδιαφέρεστε νὰ βλέπετε ἢ νὰ κατεβάξετε τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν μας, δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἐπισκέπτεσθε τὸ σάιτ τοῦ Τομέα στὸ **www.tomeaspsaltikis** -μῖα λέξη, ὅπως ἀκούγεται- **gr**. Ἐδῶ μπορεῖτε, ἐπίσης, νὰ βρῖσκετε πληροφορίες γιὰ πὶς λοιπὲς δράσεις τοῦ Τομέα (συνέδρια, ἡμερίδες, λατρευτικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, ἐκδόσεις-κυκλοφορίες δίσκων), καθὼς καὶ ἐπιστημονικὲς μελέτες τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν μελῶν του.

Στη σημερινή έκπομπή, κατά τις μουσικές γέφυρες, θα ακούσουμε εξαιρετικές βυζαντινές και μεταβυζαντινές μελοποιήσεις ύμνων των Ακολουθιών του Έσπερινοῦ, τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπὸ σπάνιες ζωντανές ἠχογραφήσεις τοῦ μακαριστοῦ Ἁγιορείτου Ἱεροφάλτου διακο-Διονυσίου Φιρφιρή. Οἱ ἠχογραφήσεις προέρχονται ἀπὸ παλαιὰ ἐπετειακὴ συλλογὴ δίσκων, ἡ ὁποία κυκλοφόρησε γιὰ τὰ 1000 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ στὸ Ἅγιον Ὄρος.

1. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 1.

Ἄς ἔλθουμε, τώρα, ἀγαπητοὶ ἀκροατές, στὸ θέμα τῆς σημερινῆς μας ἐκπομπῆς. Σήμερα, ἡ ἐκπομπή μας εἶναι ἀφιερωμένη σὲ ἕνα ἀσκητικὸ πατερικὸ σύγγραμμα, τὴν περίφημη «Κλίμακα τῶν Ἀρετῶν» τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου.

Σήμερα, λοιπόν, θὰ παρουσιάσουμε τὶς θεολογικὲς διδασκαλίες περὶ Ψαλμωδίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, ὅπως αὐτὲς αποτυπώνονται στὴ σπουδαία ἀσκητικὴ συγγραφή αὐτοῦ «Κλίμαξ των Ἀρετῶν». Προηγουμένως, ὁμως, ας πούμε δυο λόγια γιὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἔργου καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ σύγγραμμα.

Σύμφωνα με ὀρισμένους ερευνητές, ἡ γέννηση τοῦ Ἰωάννου Σιναΐτου τοποθετεῖται περὶ τὸ ἔτος 525 μ.Χ., κατ' ἄλλους περὶ τὸ 579, ἡ καταγωγὴ του, ὁμως, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς γνωστὴ. Γνωστὸ εἶναι, ὅτι κατέφυγε γιὰ νὰ μονάσει στὸ Σινά, στὴν ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἤδη ἀπὸ τὴν ηλικία των δεκαῆξι <16> ἐτῶν, ἔχοντας ὡς τότε ἀποκτήσει καλὴ γνώση τῆς κοσμικῆς σοφίας, γι' αὐτὸ καὶ ἐκαλεῖτο «σχολαστικός». Σύμφωνα με τὴν παράδοση μοναχὸς ἐκάρη σὲ ηλικία εἴκοσι <20> ἐτῶν. Στὸ Σινά ἐμπιστεύθηκε τὴν ψυχὴ του καὶ υπετάγη στὸν πνευματικὸ γέροντα Μαρτύριο ἐπὶ δεκαεννέα <19> ἔτη, καὶ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐγκατέλειψε τὴν κοσμικὴ σοφία, γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὴν «ουράνια ἀμάθεια», κατὰ πῶς λέγει τὸ Συναξάριό του. Μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ γέροντός του, σὲ ηλικία τριανταπέντε <35> χρονῶν, ἐπέλεξε τὴν ἐρημικὴ ἀσκητικὴ ζωὴ, παραμένοντας ἐπὶ σαράντα <40> ἔτη στὸ περίφημο, σήμερα, σπήλαιον «τοῦ Θεολά», τὸ ὁποῖο ἀπέχει ἀπὸ τὴν Μονὴ τοῦ Σινά οκτῶ <8> χιλιομέτρα. Ἐκεῖ, μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ με βοηθοὺς τὴν νηστεία, τὴν ἀγρυπνία, τὴν σιωπὴ, τὴν προσευχὴ καὶ τὰ δάκρυα τῆς κατανύξεως, καλλιέργησε ὅλες τὶς μεγάλες ἀρετὲς. Ἐξαιτίας τῆς ἀναγνώρισης τῆς πνευματικῆς του υπεροχῆς, ὁ Ἰωάννης ἀνεβιβάσθη διὰ τῆς βίας στὸν ηγουμενικὸ θρόνον τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινά. Πάντως, ἀργότερα, ὁ Ἰωάννης ἐγκατέλειψε τὴν ηγουμενία καὶ ἀπεσύρθη πάλι στὴν ἀγαπημένη του ησυχία, ἀφήνοντας στὴ θέση του τὸν κατὰ σάρκα ἀδερφὸ καὶ συμμοναστή του στὸ Σινά, τὸν Ἀββά Γεώργιο. Ὁ Ἰωάννης κοιμήθηκε κατ' ἄλλους μὲν περὶ τὸ ἔτος 600 μ.Χ., κατ' ἄλλους δὲ περὶ τὸ 649. Τὸν βίον του συνέγραψε ὁ μοναχὸς Δανιὴλ Ραϊθηνός. Ἡ μνήμη του στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εορτάζεται τὴν 30ῃ Μαρτίου, ἀλλὰ κατὰ μετάθεσιν, τὴν Δ' Κυριακὴ των Νηστειῶν.

2. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 2α.

Ἄς πούμε τώρα, ἀγαπητοὶ ἀκροατές, καὶ δυο λόγια γιὰ τὸ περίφημον ἔργον τοῦ Ἰωάννου Σιναΐτου «Κλίμαξ των Ἀρετῶν», ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «Ἰωάννης τῆς Κλίμακος». Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον γνωστὰ καὶ διαδεδομένα ἀσκητικὰ συγγράμματα. Ἀποτελεῖ τὸ προσφιλέστερον ἀνάγνωσμα στὴν Τράπεζαν των Ἱερῶν Μονῶν, γι' αὐτὸ καὶ ἀπαντᾷ σὲ πλῆθος χειρογράφων κωδίκων καὶ ἐντύπων ἐκδόσεων στὶς βιβλιοθήκας αὐτῶν.

Πως προέκυψε, όμως, αυτή η συγγραφή;

Ο Ιωάννης ηγούμενος Ραϊθού ζήτησε από τον Ιωάννη Σιναΐτη μία έκθεση των αντιλήψεών του για την πνευματική άσκηση και ο τελευταίος του έστειλε την «Κλίμακα», την οποία, σύμφωνα με τους ειδικούς, είχε ήδη γραμμένη και ολοκληρωμένη. Στην «Κλίμακα» ο συγγραφέας της παριστά τα στάδια της πνευματικής τελείωσης του πιστού. Τα αναπτύσσει σε τριάντα <30> επίπεδα, που είναι ο αριθμός της ηλικίας του Ιησού Χριστού, όταν άρχισε το επί της γης κήρυγμά του. Τα επίπεδα αυτά ομοιάζουν με βαθμίδες μίας κλίμακας, σκάλας, την οποία ιερός Πατήρ, κατά πως λένε οι ερμηνευτές του έργου του, εμπνεύστηκε από την κλίμακα που είδε σε όραμα ο προπάτωρ Ιακώβ στην Π.Δ.¹

Στο κλασσικό αυτό έργο, ο Άγιος Ιωάννης περιγράφει μία σοφή μέθοδο, διά της οποίας ο άνθρωπος εγείρεται από τον ύπνο της ραθυμίας και πλησιάζει τον Θεό, διά της πνευματικής ζωής. Κατά τη διάρκεια της μάχης με το εγώ του, ο άνθρωπος πρέπει να ανέβει μία κλίμακα τριάντα <30> αρετών, προκειμένου να φθάσει στα τελευταία σκαλοπάτια της «Κλίμακας», που είναι η πίστη, η ελπίδα και, τελικώς, η αγάπη.

Οι τριάντα πνευματικοί αναβαθμοί της Κλίμακας των Αρετών έχουν τους εξής τίτλους:

1. Περί αποταγής
2. Περί απροσπαθείας
3. Περί Ξενιτείας
4. Περί υπακοής
5. Περί μετανοίας
6. Περί μνήμης θανάτου
7. Περί του χαροποιού πένθους
8. Περί αοργησίας
9. Περί μνησικακίας
10. Περί καταλαλιάς
11. Περί πολυλογίας και σιωπής
12. Περί ψεύδους
13. Περί ακηδίας
14. Περί γαστριμαργίας
15. Περί αγνείας
16. Περί φιλαργυρίας και περί ακτημοσύνης
17. Περί αναισθησίας
18. Περί ύπνου και προσευχής, και τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας και περί της ψαλμωδίας εἰς συνωδῶν μοναχῶν.
19. Περί αγρυπνίας
20. Περί δειλίας
21. Περί κενοδοξίας
22. Περί υπερηφανείας
23. Περί λογισμῶν βλασφημίας

¹ Γέν. κη' 12.

24. *Περί πραότητος και απλότητος*
25. *Περί ταπεινοφροσύνης*
26. *Περί διακρίσεως*
 1. *Περί διακρίσεως λογισμῶν και παθῶν και ἀρετῶν*
 2. *Περί διακρίσεως εὐδιακρίτου*
 3. *Σύντομος ἀνακεφαλαίωσις τῶν προηγουμένων*
27. *Περί ησυχίας*
 1. *Διὰ τὴν ἱεράν «ἡσυχίαν», σωματικὴν και ψυχικὴν*
 2. *Περί διαφορᾶς και διακρίσεως ἡσυχιῶν*
28. *Περί προσευχῆς*
29. *Περί ἀπαθείας*
30. *Περί αγάπης, ἐλπίδος και πίστεως*

Στο τέλος, μετὰ τους τριάντα αναβαθμούς, συνήθως, μαζί με τὴν Κλίμακα συνεκδίδεται και ἕνα ἄλλο μικρὸ ἔργο του Ἰωάννου Σιναΐτου με τίτλο «Εἰς τὸν Ποιμένα».

3. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 2β.

Ο λόγος, λοιπόν, σήμερα για τις θεολογήσεις περὶ Ψαλμωδίας του Ἁγίου Ἰωάννου του Σιναΐτου, ὅπως αυτές αποτυπώνονται στη σπουδαία ασκητικὴ συγγραφή του «Κλίμαξ των Ἀρετῶν». Ἐχοντας, ἤδη, πει δυο λόγια για τον συγγραφέα τού ἔργου και για τὸ ἴδιο τὸ σύγγραμμα, ας ἔρθουμε τώρα στο κυρίως θέμα τῆς εκπομπῆς μας.

Πέρα ἀπὸ τὸ τεράστιο θεολογικὸ και ασκητικὸ ενδιαφέρον, τὸ ὁποῖο παρουσιάζει ἡ μελέτη του βιβλίου τῆς «Κλίμακος», ἐξαιρετικὰ πολύτιμη εἶναι και ἡ θεολογικὴ διδασκαλία περὶ Ψαλμωδίας του Ἁγίου Ἰωάννου του Σιναΐτου, διότι σε αὐτὴ αποτυπώνεται ολόκληρη ἡ Ὁρθόδοξη πατερικὴ παράδοση σχετικὰ με τὴ θέση, τὸ ρόλο, τῆς μουσικῆς στη λατρεία, ἀλλὰ και σχετικὰ με τὴν Ψαλμωδία ὡς μέσον κοινῆς και προσωπικῆς προσευχῆς.

Σύμφωνα με τις διδασκαλίες των Ὁρθοδόξων Πατέρων, ἡ Ψαλμωδία εἶναι ἕνα πολύτιμο εργαλεῖο, ἕνα ἀπαραίτητο ὄργανο για ὁποιοδήποτε ἐπιθυμεί να σώσει τὴν ψυχὴ του. Πρόκειται για ἕναν ἐξαιρετικὸ τρόπο προσευχῆς, ευχαριστίας και δοξολογίας του Ἁγίου Τριαδικού Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ὁμως, προχωρεῖ λίγο παραπέρα: Περιγράφει ὄχι μόνο τις θετικὲς ἐπιδράσεις τῆς Ψαλμωδίας στην ἀνθρώπινη ψυχὴ, ἀλλὰ, ἐπίσης, προειδοποιεῖ τον πιστὸ για τους κινδύνους, τους ὁποῖους μπορεῖ να ἀντιμετωπίσει ὁποῖος δὲν κάνει σωστὴ χρῆση τῆς Ψαλμωδίας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι στην ἀνθρώπινη ψυχὴ υπάρχουν πολλά πάθη, ὅπως ἡ ἐγωπάθεια, ἡ ὑπεροψία, ὁ ἐγωισμὸς, ἡ ἐγωκεντρικότητα, ἡ κακὴ ὑπερηφάνεια και πολλές ἄλλες, οἱ ὁποῖες μποροῦν να μετατρέψουν τὴν Ψαλμωδία ἀπὸ ὄργανο προς σωτηρία σε ὄργανο για τὴν ἀπώλεια και τὸν θάνατο τῆς ψυχῆς.

4. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 3.

Εάν ἔπρεπε να δώσουμε ἕνα γενικὸ περίγραμμα για τὴν περὶ τῆς ἱεράς Ψαλμωδίας διδασκαλία του Ἁγίου Ἰωάννου του Σιναΐτου στο ἔργο του «Κλίμαξ», ἴσως δὲν θα υπήρχε καλύτερη εἰσαγωγὴ ἀπὸ ἕνα ἀπόσπασμα περὶ Ψαλμωδίας ἐνός ἄλλου Σιναΐτου μοναχοῦ, ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως και σπουδαίου ἐκφραστοῦ τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, του Ἁγίου Γρηγορίου του Σιναΐτου. Ὁ Γρηγόριος, που ἀκμασε, κατὰ τους ἐιδικούς, ἀπὸ τὸ β' ἡμισυ του ΙΓ'

έως το α' ήμισυ του ΙΔ' αιώνας, παρατήρησε μία διαφοροποίηση στη στάση των Πατέρων της Ανατολικής Εκκλησίας σχετικά με την Ψαλμωδία. Σε ένα έργο του με τίτλο «15 Κεφάλαια περί ησυχίας και περί των δύο τρόπων προσευχής», θέτει το ερώτημα «Περί της διαφοράς των ψαλλόντων» και ο ίδιος απαντά:

«Πού οφείλεται η διαφορά, ότι άλλοι διδάσκουν πολλή ψαλμωδία, άλλοι λίγη κι άλλοι δόλου, αλλά μόνο την προσευχή και το σωματικό κόπο, ή από κάποιο εργόχειρο ή μετάνοιες ή άλλη κοπιαστική εργασία; Η λύση αυτών των αποριών είναι η εξής: Όσοι βρήκαν τη χάρη από την πρακτική άσκηση ύστερα από πολλούς κόπους και πολύ χρόνο, αυτό έμαθαν κι έτσι διδάσκουν τους άλλους. Δυσπιστούν όμως και δεν παραδέχονται εκείνους που με βαθιά γνώση, με το έλεος του Θεού και σε λίγο χρονικό διάστημα για τη θερμή τους πίστη, όπως λέει ο άγιος Ισαάκ, έφτασαν στη θεία χάρη. Για τούτο και κατηγορούν αυτούς τους ανθρώπους παρασυρμένοι ασυναίσθητα από άγνοια και οίηση, και διαβεβαιώνουν ότι αν γίνεται αλλιώς, πρόκειται για πλάνη και όχι για ενέργεια της Χάρης... Και δε γνωρίζουν ότι είναι εύκολο στον Κύριο, κατά τη Γραφή, να πλουτίσει ξαφνικά το φτωχό (Σ.Σειράχ 11, 21), και ότι η Παροιμία (Παροιμ. 1,7) που λέει: «Αρχή σοφίας, ν' αποκτήσεις τη σοφία», εννοεί τη Χάρη. Και ο Απόστολος σκώπτει τους τότε μαθητές που αγνοούσαν τη χάρη, λέγοντας: «Δεν γνωρίζετε ότι ο Χριστός κατοικεί μέσα μας; Εκτός αν είστε αδύκιμοι» (Β' Κορ. 13, 5), δηλαδή απρόκοποι λόγω της αμέλειάς σας. Γι' αυτό και δεν παραδέχονται από απιστία και υψιλοφροσύνη τις εξάισιες ιδιότητες της προσευχής που ενεργούνται σε μερικούς από το πνεύμα με ιδιαίτερο τρόπο.»²

Ο Άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης φαίνεται να έχει μελετήσει πολύ καλά το ζήτημα της ιεράς Ψαλμωδίας στην εκκλησιαστική ασκητική παράδοση της Ανατολής. Είναι δε σαφές, από εσωτερικές ενδείξεις της συγγραφής, ότι είχε καλή γνώση των προγενεστέρων της εποχής του πατερικών συγγραμμάτων των. Και ενώ συγκεφαλαιώνει, κατά κάποιον τρόπο, όλες τις περί ιεράς Ψαλμωδίας παραδόσεις και τάσεις, ο ίδιος δεν αρκείται μόνο να γράφει ένα κεφάλαιο ειδικώς γι' αυτή (είναι ο 18^{ος} αναβαθμός, Περί ύπνου και προσευχής, και τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας και περί της ψαλμωδίας εις συνωδίαν μοναχών), παρά σκορπίζει τις περί Ψαλμωδίας θεολογικές διδαχές του και στα τριάντα <30> κεφάλαια της «Κλίμακος». Από αυτό και μόνο το γεγονός θα μπορούσε να εξαχθεί ένα πρώτο γενικό συμπέρασμα: Ο Ιωάννης της Κλίμακος δεν θεωρεί την ιερά Ψαλμωδία ως μία των αρετών, την οποία καλείται ο αγωνιζόμενος πιστός να αποκτήσει και να εργαστεί επ' αυτής, αλλά την αντιμετωπίζει ως ένα μέσο, ένα βοηθητικό εργαλείο, στην κατά Χριστόν άσκηση για την επίτευξη των αρετών. Μάλιστα, ως εργαλείο, μπορεί να μην είναι κατάλληλο για όλες τις περιπτώσεις, ενώ σε ορισμένες μπορεί να είναι άχρηστο. Κάποιες άλλες, πάλι, φορές, ιδίως όταν δεν γίνεται σωστή και λελογισμένη μεταχείριση του εργαλείου, αυτό μπορεί να αποβαίνει ακόμη και επιζήμιο, βλαπτικό.

Αλλά, ας δούμε μία - μία αναλυτικώς κάθε περίπτωση των θεολογήσεων του Ιωάννου Σιναΐτου για την Ψαλμωδία. Αυτό, όμως, θα το κάνουμε στο δεύτερο μέρος τῆς έκπομπῆς.

5. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 4.

² Αγίου Γρηγορίου του Σιναΐτου, 15 Κεφάλαια περί ησυχίας και περί των δύο τρόπων προσευχής, Κεφ. 5 (Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικίων, μετάφραση Αντ. Γ. Γαλίτη, τόμος Δ', εκδόσεις «Το Περιβόλι της Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 223.)

Β' ΜΕΡΟΣ

Άγαπητοί άκροατές, άκούτε την έκπομπή, «Ψαλμός, Έκκλησίας Φωνή», με τον Κωνσταντίνο Καραγκούνη και την Αριάδνη Τσαλούχου.

Σήμερα, ή έκπομπή μας είναι αφιερωμένη σε ένα άσκητικό πατερικό σύγγραμμα, την περίφημη «Κλίμακα τών Άρετών» του Όσιου Πατρός ήμών Ιωάννου του Σιναΐτου, για τον όποιο ήδη μιλήσαμε στο πρώτο μέρος τής έκπομπής μας. Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τις θεολογικές διδασκαλίες περί Ψαλμωδίας του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου, όπως αυτές αποτυπώνονται στη συγκεκριμένη σπουδαία άσκητική συγγραφή.

Επιτρέψτε μας, εδώ να διευκρινίσουμε ότι η επεξεργασία και παρουσίαση του υλικού δεν πραγματοποιείται σύμφωνα με τη σειρά των τριάντα <30> αναβαθμών της «Κλίμακος», αλλά σύμφωνα με τη θεματική ταξινόμηση των χωρίων, που επισημάνθηκαν και συγκεντρώθηκαν. Ας σημειωθεί, επίσης, ότι τα περί ψαλμωδίας χωρία δεν έχουν απαραίτητως το ίδιο θέμα με το κεφάλαιο από το οποίο προέρχονται.

Πρώτο ζήτημα που θα αναπτύξουμε είναι οι προϋποθέσεις για συμμετοχή του πιστού στην Ψαλμωδία. Υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις ή όλα είναι απροϋπόθετα;

ι. ΠΡΟΪΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΨΑΛΜΩΔΙΑ

Είναι δεδομένο, ότι για να προχωρήσει κανείς στην ιερά Ψαλμωδία και αυτή να είναι καθάρη και ωφέλιμη, οφείλει να έχει εξασφαλίσει ορισμένες προϋποθέσεις. Θα περίμενε κανείς οι προϋποθέσεις αυτές να είναι η καλλιφωνία, οι θεωρητικές και πρακτικές σπουδές στην μουσική, η απόκτηση των κατάλληλων τεχνικών κ.τ.ό., όμως ο Ιωάννης δεν κάνει πουθενά λόγο για αυτά ούτε μία φορά. Φαίνεται να μην τον ενδιαφέρει διόλου η ευφωνία και η μουσική κατάρτιση. Προϋποθέσεις της Ψαλμωδίας θέτει όμοιες με της προσευχής. Άλλωστε, θεωρεί δεδομένο ότι η Ψαλμωδία είναι προσευχή ή ένα από τα είδη προσευχής. Γράφει για αυτό: «Εκείνος που αναλογίζεται ότι προσευχόμενος ίσταται ενώπιον του Θεού και το αισθάνεται αυτό στην καρδιά του, θα είναι στύλος ακλόνητος και δεν θα εμπαίζεται από κανένα δαίμονα.»

[«Ο Θεός παρίστασθαι λογιζόμενος, εν αισθήσει καρδίας, εν προσευχή στύλος ακίνητος εύρεθήσεται, ύπ' ούδενός τών προειρημένων έμπαιζόμενος.» Αναβαθμός ΙΗ' 4 (4)³, Περὶ ύπνου και προσευχής, και τής εν συνοδίᾳ ψαλμωδίας και περί της ψαλμωδίας εις συνοδίαν μοναχών.] (Να διευκρινίσουμε εδώ ότι τα μεταφρασμένα χωρία της Κλίμακος έχουν ληφθεί από την μετάφραση του Αρχιμανδρίτου Ιγνατίου της εκδόσεως της Ιεράς Μονής Παρακλήτου Ωρωπού Αττικής.)

Άρα, μία και θεμελιώδης προϋπόθεση για την ευάρεστη στο Θεό Ψαλμωδία είναι η επίγνωση ότι ο πιστός ευρίσκεται ενώπιος ενώπιω με τον Πανάγιο Τριαδικό Θεό. Εάν συνειδητοποιήσει αυτό, θα συναισθανθεί την μικρότητά του, αλλά και το μεγαλείο της απέραντης αγάπης, μακροθυμίας και συγκαταβάσεως του Θεού προς το πλάσμα του. Δεν μπορεί τότε να απευθύνεται στον Κύριο με έπαρση, θράσος και ξιπασιά. Βέβαια, αναγνωρίζει ο ιερός συγ-

³ Οι ελληνικοί και αραβικοί αριθμοί στα παραθέματα δηλώνουν το κεφάλαιο και την αρίθμηση των παραγράφων στην έκδοση της Κλίμακος (μετάφραση του Αρχιμανδρίτου Ιγνατίου) από την Ιερά Μονή Παρακλήτου Ωρωπού Αττικής και από διαδικτυακή της ανάρτηση.

γραφέας της «Κλίμακος» ότι: «Στην Ψαλμωδία που γίνεται με πολλούς ακολουθούν αιχμαλωσίες και ρεμβασμοί. Στην κατά μόνος όμως προσευχή δεν παρατηρούνται αυτά.» Όμως, την κατά μόνος Ψαλμωδία «την πολεμεί η ακηδία, ενώ την πρώτη (δηλαδή, την συμμετοχή σε ομαδική Ψαλμωδία) την βοηθεί η προθυμία.»

[Τῆ μὲν μετὰ πλήθους ψαλμωδία, αἰχμαλωσίαι καὶ ρεμβασμοὶ παρέπονται· τῆ δὲ ἰδιαζούσῃ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τῆ μὲν ἀκηδία πολεμεῖ, τῆ δὲ προθυμία συνεργεῖ. Αναβαθμὸς ΚΗ' 35 (37), Περὶ προσευχῆς.]

Ἐχοντας, λοιπόν, ἐπίγνωση τῆς θέσεώς του, ὁ πιστὸς πρέπει νὰ προσδράμει στὴν προσευχητικὴ Ψαλμωδία με προθυμία. Αὐτή, τὴν προθυμία, οφείλει ὁ ἴδιος νὰ τὴν καλλιεργεῖ, ἡ δὲ προθυμία, με τὴ σειρά τῆς, θὰ προστρέχει ὡς αρωγὸς του καὶ συμπαραστάτης του στὶς δύσκολες στιγμὲς τῆς ραθυμίας καὶ τῶν ποικίλων πειρασμῶν.

6. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5α.

Στον περὶ αγνείας αναβαθμὸ, ανακαλύπτουμε μίᾳ ἀκόμη προϋπόθεση γιὰ τὴν Ψαλμωδία, αὐτὴν τῆς αγνότητος. Βεβαίως, εἶναι δεδωμένο στὴν Ἐκκλησία ὅτι «δὲν εἶναι καλὸς ὁ αἶνος στα χεῖλη τοῦ αμαρτωλοῦ», ἐδῶ, ὅμως, ὁ Ἰωάννης προχωρᾷ περισσότερο, θεωρώντας ὅτι προϋπόθεση γιὰ τὴν Ψαλμωδία εἶναι ὄχι μόνον ἡ αγνότητα τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἡ αγνότητα καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν λογισμῶν. «Ἄς προσέξουν λοιπὸν καὶ ἀφοῦ νεκρώσουν αὐτὸν τὸν ὄφι με πολλὴ ταπεινοφροσύνη, ἅς τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους. Ἔτσι, εἴν ἀπαλλαγούν ἀπὸ αὐτὸν (τὸν λογισμὸ) θὰ μπορέσουν ἴσως κάποιᾳ φορᾷ καὶ αὐτοὶ νὰ ἐκδυθῶν τοὺς δερματίνους χιτῶνας καὶ νὰ ψάλουν πρὸς τὸν Κύριον τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῆς αγνείας, ὅπως κάποτε τὰ αγνὰ νήπια.»

[Σκοπεῖτωσαν τοῖνον, καὶ πάσῃ σπουδῇ τὸν προειρημένον ὄφιν τῆς ἑαυτῶν καρδίας διὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς νεκρώσαντες ἀποπεμπέσθωσαν, ὅπως τούτου ἀπαλλοτριωθέντες, δυνήσωνται ἴσως ποτὲ καὶ οὗτοι τοὺς δερματίνους χιτῶνας ἐκδύσασθαι, καὶ τὸν ἐπινίκιον τῆς αγνείας, εἰς ποτε τὰ αγνὰ νήπια, ὕμνον τῷ Κυρίῳ ᾄσαι. Αναβαθμὸς ΙΕ' 79β (76γ), Περὶ αγνείας.]

Πολύ ἐνδιαφέρον ἔχει ἓνα σχετικὸ περιστατικὸ, τὸ ὁποῖο ἀφηγεῖται ὁ ἱερός συγγραφεύς. Γράφει: «Ἄλλη φορᾷ βλέπω ἓναν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς νὰ παρακολουθῇ τὴν ψαλμωδία με πραγματικὴ συναίσθησι περισσότερη ἀπὸ κάθε ἄλλον. Μάλιστα στὴν ἀρχὴ τῶν Ἀκολουθιῶν ἔδειχνε ἀπὸ πῆς κινήσεις καὶ τὸ ὕφος τοῦ προσώπου του ὅτι συζητοῦσε με κάποιον. Ἐζήτησα λοιπὸν ἀπὸ τὸν μακάριο νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ αὐτὴ του τὴν στάσι. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν συνήθιζε νὰ ἀποκρύπτῃ κάτι ποὺ θὰ ὠφελοῦσε, μοῦ ἀπήντησε: "Ἐχω τὴν συνήθεια, πάτερ Ἰωάννη, νὰ συμμαζεύω στὴν ἀρχὴ τῆς Ἀκολουθίας τοὺς λογισμοὺς, τὸν νοῦ καὶ ὅλο τὸν ψυχικὸ μου κόσμον. Καὶ μόλις τοὺς συγκαλέσω, τοὺς φωνάζω: "Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν."»

[Τινὰ τῶν ἀδελφῶν ὁρῶν σὺν αἰσθήσει καρδίας πλέω τῶν πολλῶν ἐν τῇ ψαλμωδία περιστάμενον· καὶ μάλιστα ἐν τῇ πρωτολογίᾳ τῶν ὕμνων πρὸς τινὰ τοῖς ἑαυτοῦ ἤθεσι, καὶ τῷ προσώπῳ διαλεγόμενον, ἠρώτων τοῦ ἤθεος τοῦ μακαρίου τὴν ἔννοιαν μαθεῖν. Ὁ δὲ γνοὺς ἵνα μὴ κρύπτειν ὠφελῆσαι, φησί· Τοὺς λογισμοὺς μου, πάτερ Ἰωάννη, καὶ τὸν νοῦν σὺν τῇ ψυχῇ εἴωθα ἐκ προοιμίῶν ἐπισυνάγειν, καὶ συγκαλῶν κράζειν τούτοις· Δεῦτε, προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ Χριστῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν. Αναβαθμὸς Δ' 42 (32γ), Περὶ υπακοῆς.]

Αυτή η διαδικασία της καθάρσεως των λογισμών περνά μέσα από την κάθαρση της ψυχής από τα δύο γεννησιουργά πάθη της φιλοκοσμίας και της φιληδονίας, οι οποίες καθιστούν αδύνατη την καθαρά προσευχή, ως εκ τούτου και την καθαρά Ψαλμωδία. Επιπλέον, ο νους πρέπει να καθαρθεί από μέριμνες και σκέψεις, το δε σώμα θα πρέπει να πάψει να αποτελεί γήινο βάρος και τροχοπέδη στο να πετάξει ο νους στα θεία νοήματα: «Αφού εγερθείς από την φιλοκοσμία και την φιληδονία, πέταξε από πάνω σου τις μέριμνες, βγάλε από πάνω σου τις σκέψεις, απαρνήσου το σώμα, [και τότε προσευχήσου / ψάλε]. Διότι η προσευχή δεν είναι τίποτε άλλο, παρά αποξένωσις από όλον τον ορατό και άορατο κόσμο.»

[Άναστας ἐκ φιλοκοσμίας καὶ φιληδονίας, ἀπόρριψε φροντίδας· ἀπόδυσαι ἐννοίας· ἀπάρνησαι σῶμα· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι προσευχῆ, εἰ μὴ κόσμου ὄρατοῦ καὶ ἀοράτου ἀλλοτριώσις. Αναβαθμός ΚΗ' 27 (28), Περὶ προσευχῆς.]

Όταν συντρέξουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, τότε θερμαίνεται ο νους και δίνεται ολοένα με περισσότερη ένταση στην υμνωδία, σαν ένα δυνατό και ακατανίκητο άλογο: «Ο ικανός ἵππος συνήθως, καθώς αρχίζει να τρέχει, θερμαίνεται και προχωρώντας αυξάνει την ταχύτητα του δρόμου του. Ως δρόμο εννοώ την υμνωδία και ως ἵππο τον ανδρείο νου, ὁ ὁποῖος «πύρρωθεν ὁσφραίνεται πολέμου» (Ἰωβ λθ' 25) καὶ προετοιμάζεται γιὰ τὴν μάχη καὶ πάντοτε δέχνηται ἀνίκητος.»

[Ἴππος μὲν δόκιμος κατὰ πρόσβασιν [πρόβασιν] διαθερμαίνεσθαι, καὶ τῷ δρόμῳ προσπιθέει πέφυκε· δρόμον δὲ νοῶ, ὑμνωδίαν· ἵππον δὲ τὸν ἀνδρείον νοῦν· πύρρωθεν ὁ τοιοῦτος ὁσφραίνεται πολέμου, καὶ προπαρασκευασθεὶς μένει λοιπὸν εἰς ἅπαν ἀνίκητος. Αναβαθμός ΙΗ' 50 (49), Περὶ προσευχῆς.]

Όσο δε θερμαίνεται ο νους στην Ψαλμωδία, τόσο θερμαίνεται και η καρδιά. Έτσι, η φιλόθεος ψυχή επιζητεί με λαχτάρα την προσευχή. Κατά τον Ιωάννη: «Ο φιλόθεος μοναχός, ὅταν σημαίνει η σάλπιγγα της προσευχῆς, αναφωνεῖ: Εὐγε! εὐγε! ἐνῶ ο ράθυμος οδύρεται: «Αλλοίμονο! Αλλοίμονο!»»

[Μοναχὸς φιλόθεος σάλπιγγος προσευχῆς σημαίνουσης λέγει· Εὐγε, εὐγε! Ὁ δὲ ράθυμος λέγει· Οἴμοι, οἴμοι! Αναβαθμός ΙΘ' 6 (4β), Περὶ ἀχρυπνίας.]

7. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5β.

ii. ΠΡΟΪΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΨΑΛΜΩΔΙΑΣ

Μιλήσαμε για τις προϋποθέσεις συμμετοχής στην Ψαλμωδία. Όμως και η απλή παρακολούθηση αυτής κατά την διάρκεια των ακολουθιών πρέπει να πραγματοποιείται υπό ορισμένες προϋποθέσεις: Ως γνωστόν, όπου ο δαίμων εκεί ταραχή και ακαταστασία. Σκοπός του, φυσικά, είναι να χαλά την τάξη και την ατμόσφαιρα της προσευχής. Γι' αυτό ο ιερός συγγραφέας της «Κλίμακος» συμβουλεύει: «Πάντοτε βέβαια, περισσότερο όμως κατά την ώρα της ψαλμωδίας, ας διατηρήσωμε ησυχία και αταραξία. Διότι οι δαίμονες προσπαθούν με τις ταραχές να χαλούν την προσευχή.»

[Πάντοτε μὲν, ἐπὶ πλεῖον δὲ ἐν ταῖς ὑμνωδαῖς, τὸ ἡσύχιον καὶ ἀτάραχον τηρήσωμεν· σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι διὰ ταραχῶν τὴν προσευχὴν ἀφανίζειν. Αναβαθμός Δ' 111 (101), Περὶ ὑπακοῆς.]

Αλλού, πάλι, ο Ιωάννης υπενθυμίζει: «Δεν επιτρέπεται να ασκής την ώρα της προσευχής κάποιο πάρεργο, για να μην ειπώ κάτεργο. Αυτό άλλωστε το έδίδαξε σαφώς ο Άγγελος που έμφανίσθηκε στον Μέγαν Άντώνιο.»

[Οὐδενὶ πρέπον ἐν προσευχῇ πάρεργον, μᾶλλον δὲ κάτεργον. Τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐπαίδευσεν ὁ κατὰ τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἄγγελος. Αναβαθμὸς ΙΗ' 7 (6), Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας καὶ περὶ τῆς ψαλμωδίας εἰς συνωδίαν μοναχῶν.]

Κάτι τέτοιο προσβάλλει τον Θεό και, φυσικά, δεν επιτρέπει την συγκέντρωση του νοός στα θεία νοήματα της Ψαλμωδίας. Αναγνωρίζει, όμως, ο σοφός πατήρ, ότι «ὅταν υμνῆς τον Θεόν με το πλήθος, δεν μπορείς να κάνεις ἀύλη προσευχή», την οποία θεωρεί ως την ὑψίστη βαθμίδα προσευχής. Ἐτσι, προτρέπει, ἀντὶ ἄλλης νοεράς προσευχής, ο νους να συγκεντρώνεται στα νοήματα των ψαλλόμενων ὕμνων. Σημειώνει: «Ὡς ἔχεις ὁμῶς τότε ὡς νοερά εργασία την θεωρία των ψαλλομένων..., ἕως ὅτου τελειώση ο στίχος του πλησίον σου.»

[Μετὰ πλήθους ὕμνων, οὐ δυνήσῃ ἀύλως προσεῦξασθαι. Ἐστῶ δὲ σοὶ εἰς ἐργασίαν νοός ἢ τῶν λεγομένων λογίων θεωρία..., ἐν τῇ ἀναμονῇ τοῦ στίχου τοῦ πλησίον. Αναβαθμὸς ΙΗ' 6 (5), Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας καὶ περὶ τῆς ψαλμωδίας εἰς συνωδίαν μοναχῶν.]

8. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5γ.

iii. Η ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Ο Ὅσιος Ιωάννης Σιναΐτης προσδίδει τόση σημασία στην Ψαλμωδία. Γιατί, ὁμῶς; Είναι ἀραγε τόσο σπουδαία ἡ ἀξία της; Φυσικά, εφόσον ὁ ἐπὶ γῆς ψαλμωδὸς μιμείται τὸ κύριο καὶ ἀκατάπαυστο ἔργο των Ἀγίων Ἀγγέλων. Το ἔργο αὐτὸ μπορεί να το βιώσει καὶ ὅποιος ἀξιώθηκε ἐπὶ γῆς να φθάσει στα ὑψηλὰ της ἀρετῆς της ἡσυχίας⁴: «Ἐλα νὰ με ἀκολουθήσης γιὰ νὰ συναντήσωμε τὴν τρισμακάριστὴ ἡσυχία καὶ θὰ σὲ διδάξω φανερὰ τὴν ἐργασία καὶ τὴν πολιτεία τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων. Δεν θα χορτάσουν αὐτὲς να δοξολογούν εἰς αἰῶνας αἰῶνων τὸν Δημιουργό. Ὁμοίως καὶ αὐτὸς που ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ τῆς ἡσυχίας (δεν θα χορτάσει) να ἀνυμνῇ τὸν Κτίστη.»

[Δεῦρο λοιπὸν, ἀκολούθει μοι πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς μακαριωτάτης ἡσυχίας, καὶ διδάξω σε νοερῶν δυνάμεων ὀρωμένην ἐργασίαν καὶ πολιτείαν· οὐ κορεσθήσονται αὐταὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνων αἰνοῦσαι τὸν Ποιητὴν, οὐδὲ ὁ ἐν οὐρανῷ ἡσυχίας εἰσεληλυθὼς, ἀνυμνῶν τὸν Κτίσαντα. Αναβαθμὸς ΚΖ' Α30β (Α26β), Περὶ ἡσυχίας (Α').]

Μάλιστα, τρόπον τινά ἢ καὶ κυριολεκτικῶς «οἱ νοερὲς Δυνάμεις συλλειτουργοῦν καὶ ζοῦν μαζί με τὸν ἡσυχαστὴ, που ἀσκεῖ τὴν ἡσυχία τῆς ψυχῆς.»

[Νοεράς δυνάμεις συλλειτουργοῦσι, καὶ φιλοχωροῦσιν ἐν ψυχικῷ ἡσυχαστῇ. Αναβαθμὸς ΚΖ' Α10 (Α8), Περὶ ἡσυχίας (Α').]

9. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5δ.

iv. Η ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Αναφέραμε προηγουμένως, ἀγαπητοὶ ἀκροατῆς, ὅτι ὁ Ιωάννης τῆς Κλίμακος μαρτυρεῖ

⁴ «Ἡ ἡσυχία ἐστὶ ἀδιάσπαστος Θεῶ λατρεία, καὶ παράστασις» (Ἡσυχία σημαίνει ἀκατάπαυστη λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ παράστασις ἐνώπιόν Του.) Κλίμαξ, ΚΖ Β61 (Β25) Περὶ ἡσυχίας (Β').

την Ψαλμωδία ως έργο των Αγγέλων. Εφόσον ο μικρός και ευτελής άνθρωπος αξιώνεται να μιμείται με την Ψαλμωδία τους Αγίους Αγγέλους, οφείλει να μεταχειρίζεται την Ψαλμωδία συνετάς, πρωτίστως για να ευχαριστεί και δοξολογεί τον Άγιο Τριαδικό Θεό, κάθε φορά που με τη βοήθεια Εκείνου κατορθώνει μία πνευματική νίκη. Στο περί δειλίας κεφάλαιο ο Ιωάννης συμβουλεύει πώς διά της προσευχής ο πιστός δύναται να νικήσει την φοβερή νόσο της δειλίας. Και προτρέπει: «Αφού απαλλαγής από την αρρώστεια αυτή [τη δειλία], ας ανυμνήσης τον Λυτρωτή σου. Διότι εάν τον ευγνωμονής, θα σε σκεπάξει πάντοτε.»

[Πορευόμενος, προσευχή ὀπλίζου· καταλαβὼν, τὰς χεῖρας διαπέτασον, Ἰησοῦ ὄνοματι μάστιζε πολεμίους· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἰσχυρότερον ὄπλον· ἀπαλλαγείς τῆς νόσου ἀνύμνει τὸν λυτρωσάμενον· εὐχαριστούμενος γὰρ εἰς αἰῶνα σκεπάσει σε. Αναβαθμός Κ' 7β (6), Περί δειλίας.]

Ομοίως, οποιαδήποτε άλλη πνευματική νίκη οφείλει να καταλήγει σε θριαμβευτική ανύμνηση του Κυρίου· πόσο μάλλον, αν αυτή η νίκη είναι κατά της επικατάρατης κενοδοξίας, το άρμα επί του οποίου επιβαίνει η υπερηφάνεια. Όταν με την ταπείνωση και την αυτομεμψία νικήσεις την κενοδοξία, δεν οφείλεις να ψάλλεις ευχαριστικά; Ο Ιωάννης το λέγει πολύ ποιητικά, δανειζόμενος στίχους της Α' Βιβλικής Ωδής, του Μωυσέως: «Ἴππος ἐπάνω στον οποίο είμαι ανεβασμένη, εγώ η υπερηφάνεια, είναι... η κενοδοξία. Η οσία όμως ταπείνωσις και η αυτομεμψία θα περιπαίξουν τον Ἴππο και τον αναβάτη του, ψάλλοντας μελωδικά την ωδή της νίκης: "Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ. Ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. Ἴππον και αναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν" καὶ εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως.»

[Ἴππος μὲν γὰρ... ὑπερηφανίας κενοδοξία, ἐφ' ἣν ἐπιβέβηκα· ἡ δὲ οσία ταπείνωσις, καὶ αὐτομεμψία καταγελάσσονται Ἴππου καὶ τοῦ ἐπιβάτου αὐτοῦ· τὴν ἐπινίκιον ὥδην ἐνηδύνως ἄδουσαι· Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· Ἴππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν, καὶ ἄβυσσον ταπεινώσεως. Αναβαθμός ΚΒ' 31 (28), Περί υπερηφανείας.]

10. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5ε.

Αγαπητοί μας ακροατές, θα κλείσουμε στο σημείο αυτό τη σημερινή μας εκπομπή, χωρίς να έχουμε ολοκληρώσει το θέμα μας, που σήμερα αφορούσε τις θεολογήσεις περί Ψαλμωδίας του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου, όπως αυτές αποτυπώνονται στη σπουδαία ασκητική συγγραφή του «Κλίμαξ των Αρετών».

Επειδή το θέμα αυτό είναι εξαιρετικά ευρύ και, κατά την ευτελή γνώμη μας, σὲ πολλά ωφέλιμο, θα συνεχίσουμε την παρουσίασή του και στην επόμενη εκπομπή μας.

11. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5ς.

ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ἀκούσατε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», με τὸν **Κωνσταντῖνο Καραγκούνη** καὶ τὴν **Ἀριάδνη Τσαλούχου**.

Στὴ σημερινὴ ἐκπομπή, κατὰ τὶς μουσικὲς γέφυρες, ἀκούσαμε ἐξαιρετικὲς βυζαντινὲς καὶ μεταβυζαντινὲς μελοποιήσεις ὕμνων τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπὸ σπάνιες ζωντανὲς ἠχογραφήσεις τοῦ μακαριστοῦ Ἀγιορείτου Ἱεροψάλ-

του διακο-Διονυσίου Φιρφιρή. Οι ήχογραφήσεις προέρχονται από παλαιά επετειακή συλλογή δίσκων, η οποία κυκλοφόρησε για τὰ 1000 χρόνια από την εγκαθίδρυση του κοινοβιακού μοναχισμού στὸ Ἅγιον Ὅρος.

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ἐπιτρέψτε μας πάλι νὰ σᾶς ὑπενθυμίσουμε, ὅτι μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, πὺς παρατηρήσεις ἢ πὺς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλῶντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πὺς 7 τὸ πρωὶ ἕως πὺς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ήχογραφήσεις σας Ψαλτικῆς, πὺς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. Τὸ ὑλικὸ σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζί μὲ τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας **Ἀμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος**, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς, **tomeaspsaltikis**, μῖα λέξη, ὅπως ἀκούγεται, **@acadimia.org**, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.

Σᾶς ὑπενθυμίζουμε, ἐπίσης, ὅτι τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν μας ὑπάρχουν πλέον ἀναρτημένα στὸν ιστότοπο τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου. Ὅσοι ἐνδιαφέρεστε νὰ βλέπετε ἢ νὰ κατεβάζετε τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν μας, δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἐπισκέπτεσθε τὸ σάιτ τοῦ Τομέα στὸ **www.tomeaspsaltikis** -μῖα λέξη, ὅπως ἀκούγεται- **.gr**. Ἐδῶ μπορεῖτε, ἐπίσης, νὰ βρίσκετε πληροφορίες γιὰ πὺς λοιπὲς δράσεις τοῦ Τομέα (συνέδρια, ἡμερίδες, λατρευτικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, ἐκδόσεις-κυκλοφορίες δίσκων), καθὼς καὶ ἐπιστημονικὲς μελέτες τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν μελῶν του.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε πὺς ἤσασταν καὶ σήμερα κοντὰ μας.

Καλὴ ἀντάμωση, πρῶτα ο Θεός, τὴν ἄλλη ἐβδομάδα, τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ ὥρα.

Ὡς τότε, νὰ εἴστε ὅλοι καλά. Χαίρετε.

12. ΔΙΑΚΟ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΙΡΦΙΡΗΣ, «1000ΕΤΗΡΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», Νο 5ζ.